

TOPÓNIMOS COMPOSTOS DE CAMPOBECERROS

AQUILINO S. ALONSO NÚÑEZ
Universidade de Vigo

1. *Introdución*

Neste traballo sobre toponimia pretendo estudar o comportamento dos compostos da microtoponimia do lugar de Campobeceros. Campobeceros pertence ó concello de Castrelo do Val (Ourense). Seguindo a división dialectal de Fernández Rei (1991), pódese encadrar a fala deste lugar como pertencente ó bloque central xa que os falantes din *pantalós* e á área oriental de transición debido a que se usa o pronome *el* e non o pronome *il*.

Os obxectivos básicos deste traballo consisten en:

- a) analiza-los compostos deste lugar formalmente e semanticamente; e a partir de aí tirar conclusións sobre:
- b) a caracterización da composición en galego;
- c) as particularidades fonéticas e morfolóxicas da fala deste lugar;
- d) o cambio lingüístico e o cambio semántico; e
- e) as características dialectais da fala deste lugar.

Asumo a teoría da composición de Scalise (1994: 121-149), quen considera que hai *compostos largos (larghi)*, chamados por outros autores *compostos sintagmáticos ou impropios*, e *compostos estritos (stretti)*, chamados por outros autores *compostos propios*.

Os compostos largos (ou sintagmáticos ou impropios) caracterízanse fronte ós compostos estritos (ou propios) por:

- a) Non admiten amálgamas fonolóxicas. O composto largo *máquina de mallar* non ten unha amálgama fonolóxica coma a que ten, por exemplo, *Valongo* (*Val longo* > *Valongo*).
- b) Teñen significado composicional. *Becerro mamote* 'becerro que mama' ten significado composicional porque o seu significado resulta de suma-lo significado de *becerro* e o significado de *mamote* ($A + B = A + B$); pola contra, *primavera* posúe un significado único (C) que se aprende como bloque e non como resultado de sumar *prima* (A) + *vera* (B). O nome propio *Valongo* non ten significado composicional senón que é unha etiqueta inanalizable morfoloxicamente en sincronía, que identifica un terreo determinado de Campobeceros. Dentro deste terreo, hai subdiferenciacións: Os *Prados de Valongo* e *O Lumbeiro de Valongo*.
- c) Presentan unha orde de constituíntes non marcada. O composto largo créase con dúas (ou máis) palabras colocadas na orde non marcada, é dicir, co núcleo á esquerda e co modificador a continuación. Esta é a orde de *becerro mamote* e *máquina de mallar*. En cambio, o composto estrito pode presentar unha orde MODIFICADOR + NÚCLEO (*primavera*), a cal é unha orde marcada dende o punto de vista da lingua actual.

Os compostos estritos terminan por ser unha lexicalización (ou cristalización) que só se analiza morfoloxicamente dende un punto de vista diacrónico. *Valongo* é para os falantes normais unha palabra opaca e, por tanto, inanalizable. A composición é un concepto histórico que ten graos. O *composto largo* leva a marca de plural no núcleo da frase nominal (*As Veigas* / *Veih[las de Arriba]*). O *composto estrito* leva a marca de plural ó final da palabra tal como fan as palabras simples (*aira-s*). Así, o topónimo do concello do Ríos *As Xaravellas* leva a marca de plural ó final da palabra. Mentres foi composto largo, debeuse dicir *As Xaras Vellas* con marca de plural no núcleo substantivo (*Xaras 'searas'*), o cal esixe que o adxectivo modificador, neste caso *Ve-*

llas, concorde con el. Por veces, alternan, na fala dun lugar, os compostos largos cos compostos estritos. Isto é o que acontece, na fala deste lugar, con *Campos de Beceros* e *Campobeceros*. *Campobeceros* é un composto menos estrito cá *Xaravellas* porque convive co composto largo alternante *Campos de Beceros* e porque a marca de plural -s indica o plural da segunda palabra do composto (*becerro* + s) e non o plural do conxunto do composto. O plural *beceros* fíxose antes có composto e vale para o composto en singular (*en Galicia hai un Campobeceros*) e en plural (*Ogallá houbese dous Campobeceros!*).

2. Análise dos topónimos compostos de Campobeceros

O composto largo é o que se usa produtivamente como se ve nos topónimos recentes de Campobeceros: *A Caseta das Bombonas*, *A Fonte do Canor*¹, *O Prado de Manolo*, *A Curva de Manolo*, *O Reló do Cuco* e *O Curral de Jardón*.

A Fonte do Canor, *O Prado de Manolo* e *A Curva de Manolo* son topónimos recentes porque os nomes propios *Canor* e *Manolo* se refiren a persoas que aínda viven hoxe. Ademais os topónimos son transparentes debido a que os substantivos *fonte* e *curva* non están en desuso na lingua actual deste lugar. Por outra parte, *fonte*, *prado* e *curva* identifican só as entidades concretas que designan tales substantivos. O mesmo acontece co topónimo *A Caseta das Bombonas*, a cal é unha construción que se fixo para depositar bombonas. Hoxe, o topónimo xa empeza a usarse, metonimicamente, para identifica-lo terreo do lado da caseta.

O topónimo *O Reló do Cuco* está nunha situación parecida ós anteriores pero xa entraña máis dificultades de interpretación para quen non coñeza a intrahistoria de Campobeceros. Un señor, que morreu en 2006, chamado Julio e de mote Cuco, fixo unha leira no comunal e cerrouna cunha parede. Ós demais membros da comunidade de Campobeceros esa leira parecía-

¹ Este topónimo pertence ó lugar de Fontefría (Castrelo do Val) pero Canor é un home que naceu en Campobeceros.

lles un reló e de aí xurdiu *O Reló do Cuco*, topónimo metafórico, que, para quen coñeza a comunidade como é o meu caso, trasluce un certo matiz despectivo tanto para o Cuco, quen perdera un brazo accidentalmente, como cara á obra realizada por el nun lugar malo e sen auga. Quen descoñeza toda esta historia non comprenderá a motivación que deu orixe ó topónimo e, en consecuencia, atoparase cun topónimo formado por elementos que coñece (*o, reló, do e cuco*) pero opaco en canto á motivación que deu lugar á denominación.

O topónimo *O Curral de Jardón* é de motivación transparente para os membros da comunidade que saben que houbo un señor chamado *Jardón*. Da historia tamén forma parte que, nese curral, se celebraban moitos bailes, especialmente en Carnaval.

Todos estes topónimos son frases (ou sintagmas) nominais que teñen como núcleo un substantivo e como modificador unha frase preposicional. Eran secuencias do discurso que pasaron a usarse como etiquetas para denominar unhas entidades. Estas secuencias que aparecen nunha forma fixa que non permite intercalacións (**A fonte grande do Canor, *O reló bo do Cuco*) co tempo poden erosionarse foneticamente e volverse opacas semanticamente.

Outros topónimos máis vellos deste lugar feitos con substantivos e cunha frase preposicional modificadora son: *A Veiga / Vei[h]a dos Irmaus, A Veiga / Vei[h]a do Carballo, As Veigas / Vei[h]as de Arriba* (pronunciado *darriba*), *As Veigas / Vei[h]as de Abaixo* (pronunciado *dabaixo*). Estes topónimos son transparentes e analizables en sincronía tanto formalmente como semanticamente. A palabra *veiga* significa 'terreo ó lado do río'. Aínda que resulta entendible cal é a motivación orixinaria que deu lugar ó topónimo *A Veiga dos Irmaus*, non se sabe quen foron os irmaus que nomea ese topónimo. Tampouco se sabe cal é o carballo que motivou *A Veiga do Carballo*.

Considero que *de arriba* e *de abaixo* son frases preposicionais que presentan amalgamados por fonética sintáctica o *-e* final da preposición (*de*) e o *a-* inicial do adverbio (*arriba, abaixo*). *De arriba* e *de abaixo* non son adverbios xa que, nese caso, habería que postular que un adverbio modifica directamente a un subs-

tantivo e iso é algo que non está contemplado pola teoría gramatical admitida. Pola contra, *arriba* e *abaixo* son auténticos adverbios como se pode ver nas secuencias *está arriba* (cf. **está darriba*), *está abaixo* (cf. **está dabaixo*).

Algúns adverbios son usados para designar entidades a partir dun punto de referencia. Por exemplo, a partir da referencia *rego*, pódense identificar entidades que están porriba do rego e entidades que están porbaixo do rego. A partir de aquí, *Porriba do Rego* e *Porbaixo do Rego*, que son orixinariamente frases adverbiais, pasan a designar entidades (terras) e a designación de entidades é unha propiedade dos substantivos. Considero que *porriba* e *porbaixo* son adverbios porque é posible dicir *estou porbaixo* ‘estou debaixo’ e *estou porriba* ‘estou encima’ e porque non se pode intercalar nada entre *por* e os elementos *riba* e *baixo* (**estou por mui riba*; **estou por mui baixo*). Como consecuencia de considerar *porriba* e *porbaixo* adverbios, decidín escribir ambas a dúas palabras coma os outros adverbios, é dicir, sen brancos polo medio.

En lugar de *Porbaixo do Rego* tamén se usa o topónimo máis tradicional *Su do Rego*. Este topónimo é perfectamente entendible para as persoas da miña idade. Como xa dixen antes, *porbaixo* é un adverbio porque pode nuclear unha frase adverbial (cf. *estou porbaixo do rego* e *estou porbaixo*). *Su* foi un adverbio e iso é o que explica que alterne con *porbaixo* pero, hoxe, non pode nuclear unha frase adverbial (**estou su*). Debido a isto último poderíase escribir *Sudorrego* todo xunto pero, é preferible escribir *Su do Rego* porque o topónimo ten significado composicional, característica dos compostos largos, e, sobre todo, porque *su* vai modificado por unha frase preposicional, característica que non teñen os compostos estritos.

O topónimo de Campobecerras *Sùpenédo*, tamén entendible, é unha redución de *Su do Penedo*, forma que é menos usual ca *Sùpenédo*. De tódolos xeitos, hoxe, tamén se di *Debaixo do Penedo*, que é un composto largo. A perda do adverbio *su* en Campobecerras móstranos como unha forma libre, capaz de constituír enunciado, pasa a ser unha forma ligada, é dicir, un morfema ou afixo, o cal só existe formando parte dunha palabra. O

enunciado caracterízase por ser comunicativo, ter independencia sintáctica e autosuficiencia semántica.

Un caso parecido ó de *su é tras*. O topónimo *Trasiglesia* designa unhas terras que estiveron detrás dunha igrexa. Hoxe, xa non existe tal igrexa pero a xente xeración tras xeración non perdeu a conciencia de que existiu e iso fixo que non se perdesse o topónimo. Cando eu era pequeno, atopei ósos humanos nese lugar. Os ósos apareceron ó longo do tempo pola escavación que houbo que facer para construír a estrada que une Campobecerros co Invernadeiro, o cal, hoxe, é un parque natural propiedade da Xunta de Galicia.

O topónimo *Trasiglesia* poderíase parafrasear como 'detrás da igrexa'. De feito, isto é algo que fan algúns falantes, os cales, por veces, din *Detrás de Iglesia* pronunciando *diglesia* con eliminación da vogal final da contracción *da*. *Detrás de iglesia* é unha frase adverbial porque está nucleada polo adverbio *detrás* (cf. *estou detrás*). A pesar de que *tras* non é un adverbio tan adverbio como o é, hoxe, *detrás*, é posible considerar que *tras* é adverbio en topónimos como *Tras das Casas* e en frases residuais como *anda tras de min*. En cambio, non creo que tódolos falantes deste lugar, admitan *anda tras*. Os que admiten esta última secuencia conservan mellor *tras* como adverbio cós que non a admiten. *Tras* tamén aparece como preposición residual en frases como *tras a pereira*, *tras a igrexa*. A poder de pronunciar unha secuencia como *tras a igrexa* produciuse a redución *Trasiglesia*, a cal é unha palabra e non unha frase. *Trasiglesia* pode ser silabeado *tra-si-gle-sia* rompendo o linde das palabras ou *tras-i-gle-sia*. O falante ó pronunciar *tras*, que é un elemento entendible, é dicir, transparente formal e semanticamente, atópase con que a continuación vén unha palabra que comeza por vogal e, entón, une a consoante final (-s) coa vogal seguinte (i-). O resultado semella ser un -s final que se expande tamén á sílaba de i-. Nalgunhas ocasións, fenómenos deste tipo deron lugar ó nacemento de substantivos como *sandalias*, ó interpretar que o -s final do artigo formaba sílaba coa vogal inicial do substantivo *andalias*. En Campobecerros, é maioritario o substantivo *sandalias* pero tamén se oe *andalias*.

Os teóricos non se poñen de acordo para diferenciar entre palabra composta e palabra prefixada. Os que pensan que *tras* é unha preposición consideran que *Trasiglesia* é unha palabra composta exocéntrica, é dicir, sen núcleo expreso. Os que pensan que o desgaste levou a *tras* dende a categoría léxica de adverbio á categoría afixal de prefixo pasando, neste caso, pola categoría preposición consideran que *Trasiglesia* é unha palabra prefixada. Eu inclínome por considerar que *Trasiglesia* é unha palabra prefixada. Aínda que non pretendo resolver, neste traballo, toda esta cuestión, gustárame apuntar que, no latín, os preverbios ou prefixos verbais coma o IN de INCURRUNT naceron a partir de adverbios (IN ‘dentro’) que, despois, deixaron de ser formas libres porque deixaron de ser capaces de constituír enunciado. A evolución de forma libre a forma ligada constátase nas linguas románicas. Nelas, só hai restos deste elemento como preposición (*en Verín*), como prefixo reforzador (*enzarapallar* ten o mesmo significado ca *zarapallar*) e como prefixo formante dun circunfixo (*em-barc-a-r*). De tódolos xeitos, se se considera que *Trasiglesia* é un caso de prefixación, habería que admitir que o núcleo semántico non é ningún dos seus compoñentes.

Aconteceu que a evolución lingüística levou a *su* e a *tras* a ser prefixos e os falantes crearon os novos adverbios substitutos *porriba* e *detrás* botando man da aglutinación de preposición e adverbio (*por + riba* e *de + tras*), aglutinación que converteu a preposición nun prefixo inanalizable sincronicamente. *Riba* foi, no pasado, adverbio como demostra o topónimo do concello de Laza *Camba de Riba*. O topónimo *Castrelos de Cima*, lugar do concello de Riós, proba que *cima* tamén foi adverbio. Hoxe, dise, en Campobecerros, *Alto do Lugar* en vez de **Cima do Lugar*. *Cima* aparece en usos deste tipo no topónimo do concello de Laza *Cima de Vila*. Na fala actual de Campobecerros, tamén se di *Fondo do Lugar*. De tódolos xeitos, o castelanismo *pueblo* estase introducindo con moita forza en vez da voz tradicional *lugar*.

Os topónimos co adverbio *acólá* presentan máis dificultades para ser entendidos polos nenos deste lugar. Eu tardei en entender este adverbio no topónimo *A Casa da Colá* e aínda me parece hoxe que hai falantes novos que non entenden qué quere

dicir *Acolá de Caneiro*. Eu, de pequeno, intentaba basear o significado de *Acolá de Caneiro* no significado da palabra suposta por min *Colá*. Ademais, xa non había canas por alí e iso dificultábame o significado do topónimo ata o punto de pensar que era un home chamado *Caneiro* que tiña unha *colá*. A dificultade da interpretación de *caneiro* radica en que, a pesar de ter palabras vivas como *caneleiro*, eu tamén dicía *caña de pescar* e a implantación do castelanismo *caña* impedía a vinculación de *caneiro* coa base *cana*, que eu descoñecía.

No topónimo *A Casa de Acolá* (pronunciado *dacolá*) pervive o adverbio *acoló*, que ten, hoxe, pouco uso na fala deste lugar. Así a todo, *acoló* é un adverbio que forma parte da gramática dos falantes deste lugar aínda que non é seguro que perviva no futuro. De tódolos xeitos, estes topónimos e a escola poden evitar a súa desaparición total. O adverbio *acoló* pronúnciase soldado coa preposición *de* (*dacolá*), a cal perde a súa vogal.

No topónimo *O Muíño de Baixo* pervive o adverbio *baixo* que, hoxe, non forma parte da gramática dos falantes deste lugar. A pronuncia fai unha parada máis grande entre *de* e *baixo* cá que hai entre eses elementos na forma *debaixo*. Os falantes para o significado que antes significaba 'baixo' empregan, na lingua actual, *debaixo*, palabra que se creou por xustaposición de *de* e *baixo* en secuencias parecidas ás do topónimo *O Muíño de Baixo*. *Debaixo* é, hoxe, adverbio porque se pode dicir, por exemplo, *estou debaixo*; sen embargo, *baixo*, hoxe, non é adverbio porque non se pode dicir **está baixo* significando 'está debaixo (de algo)'. *Está baixo* pode entenderse, se se predica, por exemplo, dun neno. Neste caso, *baixo* é un adxectivo que herda o xénero masculino do substantivo *nenos*. Que *baixo* é adxectivo nese caso próbaos o feito de que, ó por *nena* no suxeito, entón hai que dicir *a nena está baixa*.

Hoxe, *baixo* tampouco é unha preposición para os falantes de Campobeceros, dado que non se di **estou baixo a mazaira*, senón *estou debaixo da mazaira*, *estou embaixo da mazaira* e *estou porbaixo da mazaira*. Nestas secuencias, *debaixo*, *embaixo* e *porbaixo* son adverbios (*estou debaixo*, *estou embaixo*, *estou porbaixo*) que se poden expandir nunha frase adverbial (*estou debaixo dunha ma-*

zaira / estou embaixo dunha mazaira / estou porbaixo dunha mazaira). No caso de que houberse alguén que dixese *estou baixo a mazaira*, entón esa persoa conservaría *baixo* como preposición.

No topónimo *As Veigas / Vei[h]as de Abaixo* (pronunciado *dabaixo*), *de abaixo* é unha frase preposicional formada pola preposición *de* e o adverbio *abaixo*. O adverbio *baixo* foi substituído, na lingua actual, por *abaixo*. Tamén, no topónimo *As Veigas / Vei[h]as de Arriba* (pronunciado *d arriba*), funciona como modificador a frase preposicional *de arriba*, a cal está formada pola preposición *de* e o adverbio *arriba*.

Val de Coellos é un topónimo transparente a pesar de que hoxe non abunden nesa zona os coellos como deberon abundar cando se creou o topónimo.

O Lombo do Marco é un topónimo formado por palabras coñecidas polos falantes actuais deste lugar. Na fala actual deste lugar, *lombo* significa 'costas'. Como *lombo* está vivo con este significado, enténdese a metáfora corporal *O Lombo do Marco*, topónimo que designa unha zona que marxea co monte do lugar de Portocamba. En consecuencia, é un topónimo do cal se coñece a súa motivación orixinaria. Ademais de *lombo* tamén se usa co mesmo significado *lumbeiro* noutros topónimos metafóricos deste lugar tales como *O Lumbeiro da Chaira* e *O Lumbeiro*. *Lumbeiro* é, hoxe, un substantivo que significa 'monte, cemba'. *Lumbeiro* era un adxectivo que significaba 'relativo ó lombo'. Nesta zona, hai unha tendencia fonética que pecha a vogal átona pretónica *o* pechado en *u* debido ó ditongo da sílaba tónica (*lómbo* → *lumbéiro*). Na fala deste lugar, hai exemplos como *ombreiro* en que o adxectivo recategorizado como substantivo que remata en *-eir-o* se fai sinónimo total do substantivo do cal deriva, neste caso *ombro*. *O Lombo da Lata* é un topónimo metafórico. *Lata* é unha palabra viva actualmente aquí e significa 'paus, por exemplo, os que pegan do tellado da casa ou os que se lle poñen a un palleiro'. En Trás-os-Montes *lata* (Dias e Tender s. v.) especializouse no significado 'leira'.

A metáfora tamén está na motivación orixinaria dos topónimos *A Cabeza do Fuso* e *A Malla da Vella*. *A Cabeza do Fuso* é un topónimo do cal os falantes xa descoñecen a motivación que deu

lugar ó topónimo; así a todo, tódolos falantes coñecen as palabras *cabeza* e *fuso*. Tampouco é transparente o topónimo metafórico *O Cabezo* e, como consecuencia disto, os falantes non son capaces de diferenciar entre os significados de *cabezo* e *cabeza*. *O Pé da Cabeza* é un topónimo metafórico que humaniza un monte, metaforizado co substantivo *cabeza*. O significado de *O Pé da Cabeza* é 'a parte de abaixo dunha cabeza, é dicir, dun monte'.

En canto ó topónimo *A Malla da Vella*, é un caso de etimoloxía popular para intentar motiva-lo topónimo *A Mallada Vella* debido a que se perdeu o significado da palabra *mallada*. En Veiga de Nostre, lugar da parroquia de Campobeceros existe o topónimo *A Mallada*, o cal é tamén de significado descoñecido para os habitantes do lugar.

A metonimia está na orixe da denominación *A Pala dos Zorros*. Tanto *pala* coma *zorros* son palabras vivas para os falantes deste lugar. Tamén existe o topónimo *As Raposeiras*. Na fala actual, *zorra* gañoulle a partida á palabra *raposa*.

Para os falantes deste lugar, o *prado* é 'unha finca destinada para pastar (as vacas) que ten auga', a *r[ε]lga* é un 'prado ruín porque só ten auga cando chove' e o *lameiro* pode identificar un prado que ten toda a auga que se queira ou ben unha terra para cultivar que ten auga. O nome usual como xenérico é *prado* (*vou car vacas pron prado*) e, aínda que se sabe o que é un *lameiro*, non se di **vou car vacas pron lameiro*. *Lameiro* aparece no topónimo de Campobeceros *O Lombo do Lameiro*. En Veiga de Nostre, *lameiro* ten o significado de 'prado bo'. Noutras partes de Ourense, o nome máis común para indicar 'prado' é *lameiro*. En Cerdedeló, lugar do concello ourensán de Laza, úsase *lameiro* en vez de *prado*.

Sábese a motivación orixinaria de *O Prado do Concello* e *O Prado do Cura*. *O Prado do Concello* era un prado, hoxe alagado, que unha muller cedeu para que se alugase e con ese diñeiro que se axudase a pagar a festa do ano. Por *concello* enténdese 'a reunión dos cabezas de familia de cada casa do lugar de Campobeceros que toma decisións sobre cuestións da colectividade por maioría'. *O Prado do Cura* era unha propiedade do cura da parroquia de Santiago de Campobeceros.

No topónimo *A R[ε]ga de Cacholas*, non se sabe a motivación orixinaria pero pódese barruntar xa que o topónimo identifica unha zona a partir dun lumbeiro, o cal é moi posible que sexa denominado metaforicamente como *cacholas*. *Cachola* é, na lingua común de aquí, *cabeza*. No topónimo *A R[ε]ga de Carabollo* non se sabe cal é a motivación que deu orixe ó topónimo. De tódolos xeitos, é moi posible que a motivación radique en chamarlle metaforicamente ó monte que hai alí *Carabollo*. Un *carabollo* é 'un cacho dun torgo'. Ademais de *r[ε]ga*, neste lugar, tamén existe *r[ε]go* 'canal por onde circula a auga, suco que abre o arado'. A metafonía de -U final fixo que o *e* tónico aberto se fixese pechado. Como consecuencia dese efecto metafónico, a palabra feminina *r[ε]ga* oponse a *r[ε]go* non só pola vogal final senón tamén pola vogal tónica. Considero que á vogal tónica a pechou un -U final nunha fase moi antiga da lingua na cal o -U final aínda non se pechara en -o. A razón desta consideración radica en que o -o final átono actual non pecha a vogal tónica *e* aberta nin a vogal tónica *o* aberta. Ademais os imperativos de Campobecerros do tipo *cume* só se poden explicar por efecto da vogal pechada final -i e non por efecto de -e final.

O topónimo *A Lama* identifica un casarío e as súas terras, e outras terras doutras persoas que non eran do casarío que había na ribeira xa cerca de Veigas de Camba, lugar de Vilariño de Conso que hoxe está alagado. Na actualidade, *A Lama* tamén está alagada polo salto das Portas. Na fala deste lugar, está viva a palabra *lama* 'bulleiro, lagorza'. O topónimo *A Lama* debeu significar en Campobecerros 'terra con auga, quer só terra para prados, quer terra para prados e para cultivos'.

No topónimo deste lugar *A Lameira da Cabeza*, *lameira* non se refire a un prado xa que o que hai alí son leiras e castiñeiros. Nesta zona, tampouco hai un río. De tódolos xeitos, é evidente que o topónimo se debeu xerar a partir de algo así como *A Terra Lameira da Cabeza* e, despois, o adxectivo recategorizouse como substantivo e pasou a dicirse só *A Lameira da Cabeza*. En Campobecerros, non é unha palabra viva *lameira*. En Trás-os-Montes, *lameira* (Dias e Tender s. v.) ten os significados especializados 'lameiro de menores dimensións e que dá herba para que o gado

a consuma en verde' e 'casta de uva'. Ó lado da *Lameira da Cabeza*, hai un lugar que se chama *Os Cast[ε]llos*. A arqueoloxía poderíanos desvelar se, neste altiño, houbo ou non un castro.

No topónimo *O Regueiro das Pías*, os falantes actuais non ven a motivación que levou á creación da denominación. Descoñezo se *pías* se debe a unha metáfora ou a que se fixo unha construción. Ademais, hoxe, *maseira* é a palabra usual para o 'recipiente onde se lle bota de comer ós porcos' e *pía* é unha palabra carente de significado para todos ou para case tódolos falantes deste lugar.

O Torro do Nabal é un topónimo opaco. Os falantes actuais deste lugar descoñecen qué quere dicir *torro*. Ademais *nabal* é, hoxe, unha palabra lexicalizada que non se motiva con *nabo* semanticamente xa que *nabal* é 'unha terra boa de cultivo porque ten auga'.

O Chau do Xeixo é un topónimo do cal se sabe, hoxe, a motivación orixinaria. Neste lugar, abundan os *xeixos* 'pedras brancas moi duras que fan chispas cando baten unhas contra outras'. O *xeixo* desta zona non é calquera pedra senón aquela que os científicos chaman *cuarzo*. *Chau* é palabra usual neste lugar e é unha variante que se di en toda Galicia excepto no bloque occidental.

A Costa do Mallo consta de palabras transparentes para os falantes actuais pero non se sabe nada da motivación orixinaria. Quero dicir que non se sabe nada do mallo que deu orixe ó topónimo. O topónimo creouse a partir dunha metáfora baseada no corpo humano (*costa*).

O Alto do Xogral contén dous substantivos: o substantivo núcleo *alto*, usual na fala deste concello, e o substantivo do termo da frase preposicional *xogral*, que, hoxe, é opaco para os falantes deste lugar. En consecuencia, tampouco se sabe nada dos motivos que levaron a facerlle esta especificación a *alto*.

A Vereá de Val de Crego / Cre[h]o é un topónimo nucleado polo substantivo *verea* do cal os falantes actuais non entenden o significado orixinario xa que non saben que se trataba dun 'tipo de camiño'. Os falantes deste lugar a partir de topónimos como *O Alto da Vereá* e *O Lombo da Vereá* tenden a identificar *verea* cun

sitio alto. A min pasábame algo parecido co topónimo *O Alto do Foxo* xa que me parecía que *Foxo* tiña que ver con algo alto. O substantivo *foxo* é, hoxe, unha palabra sen significado para os falantes deste lugar ou, en todo caso, só lle sabe o significado algún vello. Os casos de *verea* e *foxo* ilústrannos bastante sobre cómo se producen os cambios semánticos das palabras.

O topónimo *Càmpobecérros* xa non é un composto largo ou sintagmático senón que é un composto propio ou estrito porque funciona sintacticamente coma unha palabra simple e iso é así porque perdeu a preposición *de* e porque non leva plural o núcleo *campo*. Os falantes deste lugar tamén din *Campos de Becerros* e, cando abrevian, din que son de *Campos*. Así pois, para o nome deste lugar hai tres alternativas: o composto largo *Campos de Becerros*, a palabra substantiva *Campos* e o composto estrito ou propio *Campobecerrros*, o cal xorde como abreviación do composto largo e aínda vivo *Campos de Becerros*.

Son topónimos opacos por completo *Mèldeánes* e *A Fõnsemaría*. Ambos a dous son compostos estritos con dous acentos: o principal, e o secundario na primeira sílaba. O significado, ó ser descoñecido, non pode ser composicional. *M[e]ldeanes* parece unha redución do nome propio *Imeldo Eanes*. De *Imeldo Eanes* eliminouse a vogal átona inicial *i-* e o *-o* final de *Imeldo*. A palabra resultante (*Mèldeánes*) ten unha amálgama fonolóxica (*Mèldeánes*) que non respecta os lindes entre as palabras (*I)meldo* e *Eanes*. Neste lugar, meu avó tiña colmeas pero o topónimo relaciónase mellor con *Im[e]llo* ca con *m[ε]ll* porque *Imeldo* ten *e* pechado. Semella unha boa hipótese que *Imeldo Eanes* sexa a orixe de *Meldeanes*. Se isto fose así, sería interesante investigar por qué o apelido *Eanes* remata en *-s* e tamén sería interesante investigar a relación que garda *Eanes* co apelido *Yáñez*, que tiñan persoas deste lugar que eu coñecín. En *Campobecerrros*, hai outros topónimos como *García* e *A Fonsemaría*, que parece que se formaron tamén a partir do nome do posesor da propiedade. As tres propiedades están bastante separadas. Os topónimos *O Lombo dos Casares* e *O Chau dos Casares* tamén apuntan a un poboamento disperso da zona en *casares* 'casas e propiedades da casa'. *Casar* e *casares* son palabras mortas no galego actual deste lugar. En

cambio, enténdese o significado do topónimo *Os Casarelos*. Por *casarelo* ou *casarella* enténdese, hoxe, na fala deste lugar, ‘un montón de pedras, por exemplo, paredes medio derruídas’. A motivación do topónimo *Os Casarelos* parece que está en expresar diminución con respecto a *casares*. Cara ó poboamento disperso, tamén apunta o topónimo *Os Pazos*, o cal hoxe identifica unhas terras que están no casco actual do lugar de Campobeceros.

O composto estrito *A Fonsemaría* alterna con *A Fonse de María*. A motivación que deu orixe a esta denominación debeu se-lo nome de persoa *Afonso de María*. Descoñezo se *de María* era apelido ou un especificador que relacionaba *Afonso* cunha muller chamada *María*, a cal podía ser muller, mai, irmán, etc., de *Afonso*. En secuencias como *vai na Fonse de María*, *vai na Fonsemaría*, a preposición *en* contrae co artigo *a*, o cal xorde da reanálise do *a-* inicial de *Afonse* como artigo debido á opacidade do topónimo.

A opacidade do topónimo *A Fonsemaría* non permitiu que os falantes restauraran o *-o* final de *Afonso*. Isto proba que *-o* final se relaxaba na fala deste lugar. O substantivo común *t[o]que* tamén semella un caso de relaxación do *-o* final se o comparamos con topónimos do concello do Riós formados con *t[o]co*. O substantivo de Campobeceros *lerme* (cf. co portugués normativo *lesma*) tamén é un caso de relaxación da vogal final *-a*. No lugar desta parroquia chamado Veiga de Nostre, tamén hai topónimos como *As Esteves* e *Subrepedres*² con *a-* final relaxado.

A Serra Seca é un exemplo de topónimo transparente formado por un sintagma (ou unha frase) cun núcleo substantivo e por un modificador adxectivo. O topónimo ás veces abréviase como *A Serra*. Esta denominación é usual na comarca como se pode ver nos nomes de aldea do concello da Gudiña *Parada da Serra* e *Carracedo da Serra*. En denominacións deste tipo, *serra* refírese a unha zona bastante ampla que se oporía a *val*.

Sierra é un apelido castelanizado abundante no lugar da parroquia de Campobeceros chamado Sanguñedo. De tódolos

² Outros falantes din *Sobrepedras*.

xeitos, cando en Campobeceros se fala da *serra* identifícase cunha entidade máis concreta: a serra que está a oeste de Campobeceros por onde vén o Camiño de Santiago dende A Gudiña.

A *Aira Vella* é outro topónimo analizable formal e semanticamente en sincronía que presenta a estrutura núcleo substantivo e modificador adxectivo. A motivación orixinaria deste topónimo puido deberse a que esta foi a primeira *aira* e despois foi habendo outras (*As Airas da Cotarela*, *As Airas do Leirato*, *A Aira da Iglesia*, *A Aira de á Ponte* – pronunciado [*da*] *Ponte* –, etc.). *Aira* é unha variante desta zona que tamén se di no concello do Riós e nos concellos do bloque oriental Vilariño de Conso e A Gudiña.

Tamén é analizable en sincronía A *C[ɔ]rga* / *C[ɔ]r[h]a Vella*, tamén chamada *Meldeanes*. Por *corga*, hoxe, enténdese 'sitio onde se xuntan os lumbeiros'. *Corga* aparece noutros topónimos como *As corgas da Lama* e *As Corgas da Auga*. Este último topónimo demostra que se perdeu a motivación de *corga* con *correr* (*auga*) e, por iso, se bota man da especificación *da auga*. O *C[ɔ]rgo* / *C[ɔ]r[h]o do Salgueiro* tamén é un topónimo analizable en sincronía. *Corgo* e *corga* son substantivos que teñen o mesmo significado para os falantes deste lugar.

Pola contra, *pozo* e *poza* non teñen o mesmo significado nin nos topónimos de Campobeceros nin no léxico común de Campobeceros. O topónimo metafórico *O Pozo Negro* é transparente e identifica unha parte do río que é negra porque non se lle ve o fondo. *A Poza das Salgueiras* é un topónimo transparente que identifica unha baira formada por unha presa que retén a auga. As palabras *pozo* e *poza*, nestes dous topónimos (*O Pozo Negro* e *A Poza das Salgueiras*) e no léxico común de Campobeceros, fan categorizacións distintas.

Os falantes deste lugar non saben explica-lo significado de *A Pena Boa* e *A P[o]rta Baixa*. Hoxe, o substantivo *pena* non se usa aquí. No seu canto, empréganse *fraga*, *fragueiro*, *penedo* e *pedra*.

A orixe de *A Porta Baixa* radica, para min, na secuencia PORTU(M) AD BAIXA(M) ou na secuencia romance *porto á baixa*.

Hai persoas que recordan que nesa zona había un porto de carro. Outra posibilidade peor sería postular a existencia dun substantivo *p[ɔ]rta* con vogal tónica pechada fronte ó substantivo *p[ɔ]rta* 'entrada da casa' con vogal tónica aberta. A pechazón do *o* tónico de *porto* tivo que deberse ó efecto metafónico do -U final. En apoio da primeira hipótese etimolóxica suposta por min, podo aduci-lo topónimo dunha aldea próxima a Campobeceros chamada, hoxe, oficialmente *Portocamba*. Este lugar tamén é denominado por algúns vellos como *Port[a]camba*. Esta última secuencia é redución do sintagma *Porto a Camba*, que aparece na documentación medieval como *San Miguel de Porto a Camba* (Cid: 1914-1918: 306). *Porto* indica 'un sitio para pasar'. Neste caso o que se pasa é o río. *O Porto do Carro* e *A Portela do Carro* son outros topónimos de Campobeceros que alternan para identificar por metonimia uns prados. No pasado, ambos a dous topónimos deberon facer referencia ó mesmo paso do río.

A Poula Queimada e *A Poula Redonda* son, hoxe, topónimos transparentes. Unha *poula* é 'unha finca que se usa como pasteiro cando non está seca'. Moitas *poulas* son leiras que, ó deixar de cultivarse botan herba. No verán, as *poulas* están secas normalmente porque non teñen auga para regalas.

O Cotarrón Grande e *O Cotarrón Pequeno* son topónimos transparentes para os falantes de Campobeceros. *Cotarrón* significa 'lumbeiro'. Nos topónimos de Campobeceros, tamén aparece a palabra *cotarela* (*A Cotarela*) e, no léxico común, a palabra *cuturiño*, por exemplo, *o cuturiño dunha mazaira*. *O Cotarrón Grande* e *O Cotarrón Pequeno* reciben o nome de *Os Cotarrós*. Este plural é o propio do bloque central. Hai algunhas persoas que conservan o plural rematado en *-ns* neste topónimo (*Os Cotarróns*) e noutras palabras do léxico común (*cans* ou *millóns*).

Os compostos estritos *Válóngo* e *Vàlcóvo* son palabras compostas con dous acentos, un principal e outro secundario, que se orixinaron a partir dos sintagmas (ou frases) *Val Longo* e *Val Covo*. En *Valongo*, produciuse unha amálgama fonolóxica (-ll- > -l-; *Val Longo* > *Valongo*) e esta é unha característica dos compostos estritos que se comportan coma as palabras simples (CABALLUM > *cabalo*). A falta de artigo axuda ó desgaste fonético

do topónimo. Neste lugar, tamén existe o composto largo sen artigo *Val de Coellos*, o cal está formado por un núcleo substantivo e por unha frase preposicional como modificador. Tanto *val* coma *coellos* son palabras vivas na fala actual de Campobeceros.

O adxectivo *longo* non está vivo para os falantes actuais de aquí. Na fala tradicional deste lugar, dise *un pantalón largo* e non se di **un pantalón longo*. Por suposto, tamén se pode dicir *un pantalón grande*. De *largo*, creouse o substantivo *largueza*, o cal aparece en secuencias como *ten muita largueza esta ribeira*. Pola contra, na fala tradicional de aquí, non se di **a longueza da ribeira*. *Largo* tamén conserva o significado etimolóxico en expresións como *é largo* para indicar que alguén 'é xeneroso'.

Para os falantes actuais de Campobeceros, *Valcovo* é unha palabra opaca. A cristalización da frase nominal *O Val Covo* nun composto estrito, é dicir, nunha palabra composta debeuse á perda do artigo *e*, especialmente, á perda do adxectivo *covo* na fala actual de aquí. Hoxe, para face-la mesma denominación que fai *Valcovo* crearíase *Val Fondo*. O adxectivo *fondo* recategorizouse como substantivo para distinguir entre *O Alto do Lugar* e *O Fondo do Lugar*, *O Alto da Verea* e *O Fondo da Verea*, *O Alto do Candal* e *O Fondo do Candal*, etc. *Candal* é unha palabra opaca na fala actual de Campobeceros.

Se o étimo de *covo* é *CŌVUS*, entón o *o* tónico pechado de *covo* debeuse á metafonía do -U final. O dicionario portugués trae *covo* (*vid.*, por exemplo, Costa e Sampaio e Melo s. v.); así a todo, non me parece unha palabra portuguesa usual actualmente. En Trás-os-Montes *c[o]vo* está recategorizado como substantivo cos significados especializados de 'cesto onde a galiña choca os ovos' e 'prato fondo' (*vid.* Dias e Tender s. v. *covo*). O verbo *cavar*, que debeu significar 'facer *cavos*, é dicir, buratos', hoxe, está inmotivado porque se perdeu a palabra *cava*. En Campobeceros, algúns vellos poden coñece-la palabra *cova*, pero *cueva* é a palabra que usan en exclusiva os falantes da miñade e os máis novos ca min.

O topónimo *O Mal Paso* presenta o adxectivo antes do núcleo substantivo. A orde adxectivo + substantivo, marcada en galego, debe ser unha herdanza do latín ou, se se quere, da lin-

gua do pasado. En latín, a orde adxectivo + substantivo era unha orde non marcada. Como xa vimos nos exemplos anteriores do tipo *A Aira Vella*, os compostos largos con modificador adxectivo fanse normalmente, na fala deste lugar, co núcleo á esquerda e co adxectivo despois.

En Campobeceros, a orde adxectivo + substantivo tamén aparece en secuencias como *é un mal home*. Nesta secuencia, o adxectivo masculino é *mal* (cf. *é unha mala muller*) mentres que, cando o adxectivo vai posposto, o adxectivo masculino é *malo* e o adxectivo feminino é *mala*. Na expresión de Campobeceros *á má cara* 'á forza' consérvase como residuo o adxectivo feminino *má*, o cal tamén aparece en topónimos opacos coma o lugar de Laza chamado *Matamá*. En Campobeceros, os falantes vellos, ou, polo menos, algúns deles coñecen a palabra *mato* (*esta é unha boa ferramenta para cortar mato*).

En conclusión, o topónimo deste lugar *O Mal Paso* con modificador adxectivo anteposto ó núcleo substantivo non invalida as xeneralizacións de Scalise sobre a orde dos elementos do composto, debido a que *mal* é unha variante adxectiva anteposta do adxectivo *malo*. Os adxectivos valorativos do tipo de *malo* colócanse, normalmente, despois do núcleo substantivo (*é un médico bo*), pero admiten, na lingua coloquial deste lugar, a posición anteposta para realzar expresivamente o adxectivo (*é un bo médico*). Na posición anteposta, o adxectivo pode perder corpo fonético como lles ocorreu a *mal* e a *gran* ou, incluso, pode adquirir un valor diferente cando vai anteposto (cf. *é un home pobre* 'é un home sen recursos económicos' e *é un pobre home* 'é un home desafortunado').

3. Conclusións

Despois de analiza-los topónimos compostos de Campobeceros cheguei ás seguintes conclusións:

- a) Na toponimia analizada, non se crean palabras compostas de golpe. Pola contra, os falantes do pasado

fixeron como se fai na actualidade para distinguir lugares cunha etiqueta identificadora e botaron man do recurso autenticamente produtivo para eles que consistía en crear compostos largos ou sintagmáticos. Estes compostos, dende un punto de vista categorial, son frases (ou sintagmas) nominais e valen para etiquetar unha realidade partindo dunha característica que resulta significativa para os falantes. Así, igual ca hoxe se crean os topónimos *A Fonte do Canor* ou *A Caseta das Bombonas*, no pasado, creáronse topónimos como *A Aira Vella*, *A Costa do Mallo*, *A Pala dos Zorros*, *O Porto do Carro*, etc. Algúns destes topónimos como, por exemplo, *Val de Coellos* perderon o artigo.

- b) Co paso do tempo, hai moitos destes topónimos formados con compostos largos ou sintagmáticos que se volven opacos porque se descoñece o significado dalgún dos elementos que o compoñen. Así a todo, aínda non se dá a cristalización nunha única palabra composta equiparable a unha palabra simple. Exemplos deste tipo son: *O Torro do Nabal*, *A Malla da Vella*, *O Regueiro das Pías*, etc.
- c) Os compostos estritos ou propios deste lugar creáronse por cristalización de sintagmas (ou frases) que, a poder de aparecer xuntos, terminaron fixándose nunha palabra única con dous acentos: o primeiro é o secundario³ e o último é o principal. Os compostos do tipo *Valcovo* e *Valongo* adquiriron a estrutura acentual das palabras simples graves de tres sílabas ó levar o acento principal na penúltima sílaba e o acento secundario na primeira sílaba (*Válcovo* = *càséiro*). A aglutinación de dúas (ou máis palabras) nun composto estrito non só aconteceu con sintagmas formados por un núcleo substantivo e

³ Nespor (1993: 174) considera que o primeiro elemento dun composto italiano non leva acento secundario senón primario. Tamén considera esta autora que aparecen *o* aberto e *e* aberto no primeiro elemento dun composto debido a que a distribución de *o* aberto e de *e* aberto está limitada ó acento primario de palabra.

un modificador adxectivo (*Valongo* e *Valcovo*) senón que tamén aconteceu con sintagmas formados por un núcleo substantivo e un modificador prepositivo (*Campos de becerros* > *Campobecerros*) e con sintagmas formados con nome propio e apelido (*Imeldo Eanes* > *Meldeanes*).

- d) Da fala actual de Campobecerros desapareceron os adverbios *baixo* e *su* que aparecen nos topónimos *O Muíño de Baixo* e *Sùdorrégo*. O adverbio *tras*, que aparece no topónimo *Tras das Casas*, consérvase como adverbio residual en frases como *anda tras de min*.
- e) Considero que *Sùpenedo* é unha palabra prefixada e non composta formada polo prefixo residual *su* e o substantivo *penedo* porque *su* deixou de ser, na fala actual, adverbio (cf. **está su* e *está debaixo*). Aínda que é discutible, considero que *Trasiglesia* tamén é unha palabra prefixada.
- f) Os topónimos permítennos albiscar as substitucións dunhas palabras, que aínda figuran en topónimos, por outras, sinónimas, que son as realmente vivas na fala actual. En relación con isto, puidemos constatar que *largo* substituíu a *longo* e *fondo* a *covo*. Tamén a palabra *pena* que aparece no topónimo *A Pena Boa* foi substituída por outras palabras como *fraga*, *fragueiro* ou *penedo*. Estas palabras tamén aparecen en topónimos (*A Fraga*, *O Fragueiro* e *Supenedo*). Para tódolos falantes deste lugar ou para case tódolos falantes, *maseira* substituíu a *pía* para indicar 'recipiente onde se lle bota de comer ós porcos'. Os topónimos tamén rexistran palabras tales como *xogral*, *foxo*, *mallada*, *casares*, *torro* e *lameira* que, na actualidade, carecen de significado para os falantes deste lugar. *Lama* e *casarellas*, probablemente, hoxe, signifiquen unha cousa diferente do que deberon significar no pasado. Hoxe, por *lama* enténdese 'bulleiro, lagorza' e por *casarellas* 'montóns de pedras, por exemplo, de paredes derruídas'.
- g) En canto á caracterización fonética, nos topónimos da fala deste lugar, hai rotacismo e gheada (*Ar Veigas* /

Veil[h]as de Arriba). O rotacismo é practicamente sistemático e incluso se dá ante consoantes xordas como se pode ver en topónimos non compostos como *Ar Fontelas* e *Or Cepos*. Na fala deste lugar, non hai seseo (*A Lameira da Cabeza*), e hai tendencia a pechar a vogal o átona pretónica en *u* por efecto do ditongo da sílaba tónica (*O Lumbeiro da Chaira*) ou, incluso, sen condicionamento fonético (*O Alto do Lugar, O Curral de Jardón*).

- h) Moi destacable é a tendencia fonética que consiste en relaxa-la pronuncia da vogal átona final (*A Fonse de María* en vez de *Afonso de María*). Esta tendencia obsérvase non só nos topónimos senón tamén en palabras do léxico común como *toque* (cf. con *toco*) e *lerme* (cf. co portugués normativo *lesma*). É evidente que, no galego actual e no desta zona, se impuxo a pronuncia conservadora e culta que marcaba a diferenza das vogais finais *-o* e *-a* pero houbo unha tendencia popular que reducía tódalas vogais finais a unha vogal relaxada. Esta tendencia operou nesta zona e noutras de Galicia, por exemplo, en Marín, Rivas (1982: 357-358) recolleu os topónimos *Picotes* (en vez de *Picotos*) e *Penices* (en lugar de *Penizas*). A tendencia relaxadora da vogal final operou no asturiano (*fabes*) e no catalán (*illes*) máis ca no galego. En definitiva, semella unha tendencia común ó romance do norte da península.
- i) En canto a morfoloxía, a alternancia de *portela* e *porto* (*A Portela do Carro / O Porto do Carro*) para designa-lo mesmo lugar demostra que o sufixo *-el-a* está morto na fala actual de Campobecerros. O substantivo *lumbeiro* era un adxectivo rematado en *-eiro* que se recategorizou como substantivo co significado de ‘monte, cemba’. A recategorización deste tipo de adxectivos tamén se deu no léxico común de Campobecerros: *ombreiro* é sinónimo total de *ombro*.
- j) Nos topónimos deste lugar, a metafonía de *-U* final operou nas palabras *covo* e *rego*. *R[e]go* ‘canal por onde circula a auga, suco que abre o arado’ opónse a *r[ε]ga*

‘prado ruín porque non ten auga sempre’. Ambas a dúas palabras manteñen o timbre no plural (r[e]go→ r[e]gos, r[ε]lga → r[ε]lgas). De tódolos xeitos, a metafonía non foi un feito sistemático xa que hai palabras como *c[ɔ]rgo* que presentan vogal aberta igual có substantivo feminino *c[ɔ]rga*. Tampouco presenta metafonía o topónimo non composto de Campobeceros *Os Cast[ε]los*, o cal presenta unha vogal tónica diferente da vogal tónica do nome do concello (*Castr[e]llo do Val*).

- k) A variación xenérica úsase para denominar realidades distintas. *Pozo* indica unha realidade distinta de *poza*. Son categorizacións distintas. *O Pozo Negro* é un lugar do río que ten unha profundidade tan grande que non se ve o fondo e, por iso, é negro. A palabra *pozo* significa tamén iso no léxico non toponímico. A xente excava pozos para sacar auga. Pola contra, embaira a auga dunha presa e así crea unha poza de auga. *A Poza das Salgueiras* refírese a un lugar que ten unha presa e unha boa baira para se bañar. As pozas poden ter pozos polo medio. Outras variacións xenéricas tales como *corgo* e *corga* non teñen, na actualidade, significados distintos para os falantes deste lugar e o mesmo ocorre con *casarello* e *casarella*.
- l) Dende un punto de vista dialectal, *chau* (*O Chau do Xeixo*) é unha palabra que sitúa ó galego desta zona como non pertencente ó bloque occidental e o plural *Os Cotarrós* clasifica ó galego desta zona como galego do bloque central. A forma residual *Os Cotarróns*, que usan algúns falantes de Campobeceros, opón ó galego desta zona ás aldeas orientais limítrofes, onde se manteñen plurais en *-is* (*millois*). De tódolos xeitos, a forma residual *Os Cotarróns* de Campobeceros obriga a seguir estudando con máis detalle estas cuestións e quizás obrigue a repensa-la dialectoloxía galega e a lingüística histórica galega. Outros datos que obrigan a repensa-la dialectoloxía galega e a lingüística histórica galega son: as alternancias *O Río dos Ladrós / O Río dos Ladróns* que

Rivas (1982: 326-327) registrou na toponímia de Marín; os topónimos con dobre forma (*Os Castrillós / Os Castrillos*) que Rodríguez Cruz (2000: 307 e 311) recolleu en San Lourenzo, aldea onde o usual consiste en ter *-is* no plural (*Os Carpazais, Os Queirugais*); os plurais rexistrados por Taboada (1979: 124-125) en *-ns* e en *-is* de Calabor (Zamora); e os plurais en *-ns* rexistrados por Taboada (1979: 124-125) no sur da provincia de Ourense e no norleste de Portugal (Rio de Onor, Laviados, Petisqueira e Deilão).

Referencias bibliográficas

- Cid, C. (1914-1918): “Una visita pastoral en la diócesis Auriense en 1487”, en *Boletín de la Comisión Provincial de Monumentos Históricos y Artísticos de Orense*. Ourense. Tomo V, pp. 187 e ss., 205 e ss., 221 e ss., 226 e ss., 261 e ss., 294 e ss., 320 e ss., 352 e ss., e 373 e ss.
- Costa, J. Almeida e A. Sampaio e Melo (1983): *Dicionário da língua portuguesa*. Lisboa: Porto Editora, 5ª ed.
- Dias, A. e M. Tender (2005): *Dicionário de Trasmontanismos*. Chaves: Associação Rotary Club de Chaves.
- Fernández Rei, F. (1991): *Dialectoloxía da lingua galega*. Vigo: Xerais.
- Nespor, M. (1993): *Fonología*. Bolonia: Il Mulino.
- Rivas Quintas, E. (1982): *Toponimia de Marín*. Santiago de Compostela, Anexo 18 de *Verba*.
- Rodríguez Cruz, X. (2000): *Así falan na Gudiña*. Ourense: Diputación Provincial de Ourense.
- Scalise, S. (1994): *Morfología*. Bolonia: Il Mulino.
- Taboada, M. (1979): “Afinidades lingüísticas galegoportuguesas na fronteira de Ourense (1): notas fonético-morfolóxicas sobre as nasais”, en *Senara*, Vol. I, 107-125.